ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 6ης Ιουλίου 2006 *

Στην υπόθεση C-53/05,

με αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 226 ΕΚ λόγω παραβάσεως, η οποία ασκήθηκε στις 9 Φεβρουαρίου 2005,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους P. Andrade και W. Wils, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Πορτογαλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενης από τους L. Fernandes και N. Gonçalves,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πορτογαλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Rosas, πρόεδρο τμήματος, J. Malenovský (εισηγητή), J.-P. Puissochet, A. Borg Barthet και A. Ó Caoimh, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston
γραμματέας: R. Grass

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 4ης Απριλίου 2006,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με την προσφυγή της, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζητεί από το Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι η Πορτογαλική Δημοκρατία, απαλλάσσοντας όλες τις κατηγορίες ιδρυμάτων δημόσιου δανεισμού από την υποχρέωση καταβολής της αμοιβής που οφείλεται στους δημιουργούς για τον δημόσιο δανεισμό, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 1 και 5 της οδηγίας 92/100/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 1992, σχετικά με το δικαίωμα εκμίσθωσης, το δικαίωμα δανεισμού και ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς την πνευματική ιδιοκτησία στον τομέα των προϊόντων της διανοίας (ΕΕ L 346, σ. 61, στο εξής: οδηγία).

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

2 Η έβδομη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας έχει ως εξής:

«[Εκτιμώντας] ότι για τη συνέχεια του δημιουργικού και καλλιτεχνικού έργου των δημιουργών και των καλλιτεχνών ερμηνευτών ή εκτελεστών είναι αναγκαία η ύπαρξη επαρκούς εισοδήματος και ότι οι επενδύσεις που απαιτούνται, ιδίως για την παραγωγή φωνογραφημάτων και ταινιών, είναι ιδιαίτερα υψηλές και ριψοκίνδυνες· ότι η δυνατότητα πραγματοποίησης του εν λόγω εισοδήματος και απόσβεσης των επενδυόμενων ποσών μπορεί να διασφαλιστεί αποτελεσματικά μόνο με την ενδεδειγμένη έννομη προστασία των εν λόγω δικαιούχων.»

3 Το άρθρο 1 της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου, τα κράτη μέλη παρέχουν, με την επιφύλαξη του άρθρου 5, δικαίωμα συναίνεσης ή απαγόρευσης για την εκμίσθωση και τον δανεισμό πρωτοτύπων και αντιγράφων έργων που προστατεύονται από την πνευματική ιδιοκτησία και άλλων αντικειμένων που μνημονεύονται στο άρθρο 2, παράγραφος 1.

2. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η "εκμίσθωση" έχει την έννοια της διάθεσης προς χρήση, για περιορισμένο χρονικό διάστημα και για άμεσο ή έμμεσο οικονομικό ή εμπορικό όφελος.

3. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ο "δανεισμός" έχει την έννοια της διάθεσης προς χρήση, για περιορισμένο χρονικό διάστημα, και όχι για άμεσο ή έμμεσο οικονομικό ή εμπορικό όφελος, όταν γίνεται από ιδρύματα που είναι ανοιχτά στο κοινό.

4. Τα δικαιώματα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 δεν εξαντλούνται από οποιαδήποτε πώληση ή άλλη πράξη διανομής πρωτοτύπων και αντιγράφων έργων που προστατεύονται από την πνευματική ιδιοκτησία και άλλων αντικειμένων που μνημονεύονται στο άρθρο 2, παράγραφος 1.»

4 Το άρθρο 5, παράγραφοι 1 έως 3, της οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη μπορούν να παρεκκλίνουν από το αποκλειστικό δικαίωμα που προβλέπεται στο άρθρο 1 όσον αφορά τον δημόσιο δανεισμό, υπό την προϋπόθεση ότι τουλάχιστον οι δημιουργοί λαμβάνουν αμοιβή για τον δανεισμό αυτό. Τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια να καθορίζουν την αμοιβή λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους πολιτικής προαγωγής.

2. Όταν τα κράτη μέλη δεν εφαρμόζουν το αποκλειστικό δικαίωμα που προβλέπεται στο άρθρο 1 για τα φωνογραφήματα, τις ταινίες και για τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών, καθιερώνουν οπωσδήποτε αμοιβή για τους δημιουργούς.

3. Τα κράτη μέλη μπορούν να εξαιρούν ορισμένες κατηγορίες ιδρυμάτων από την πληρωμή της αμοιβής που προβλέπεται στις παραγράφους 1 και 2.»

Η εθνική νομοθεσία

5 Η οδηγία μεταφέρθηκε στην πορτογαλική έννομη τάξη με το νομοθετικό διάταγμα 332/97, της 27ης Νοεμβρίου 1997 (*Diário da República* [Επίσημη Εφημερίδα] I, σειρά Α, αριθ. 275, της 27ης Νοεμβρίου 1997, σ. 6393, στο εξής: νομοθετικό διάταγμα). Στο προοίμιο του εν λόγω νομοθετικού διατάγματος διευκρινίζονται τα ακόλουθα:

«Με το παρόν νομοθετικό διάταγμα θεσπίζεται δικαίωμα δημόσιου δανεισμού όσον αφορά τα έργα που προστατεύονται από την πνευματική ιδιοκτησία, όμως η θέση του σε ισχύ στην πορτογαλική έννομη τάξη πραγματοποιείται εντός των ορίων που θέτει η κοινοτική νομοθεσία, με διαφύλαξη της πολιτιστικής ιδιαιτερότητας και του επιπέδου αναπτύξεως της χώρας, καθώς και των συναφών μέτρων και κατευθύνσεων πολιτιστικής πολιτικής.»

6 Το άρθρο 6 του νομοθετικού διατάγματος ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Ο δημιουργός δικαιούται αμοιβή για τον δημόσιο δανεισμό του πρωτοτύπου ή αντιγράφων του έργου του.

2. Ο ιδιοκτήτης του ιδρύματος που θέτει στη διάθεση του κοινού το πρωτότυπο ή αντίγραφα του έργου ευθύνεται για την καταβολή της αμοιβής [...]

3. Το παρόν άρθρο δεν εφαρμόζεται ως προς τις δημόσιες, σχολικές ή πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες, τα μουσεία, τα δημόσια αρχεία, τα δημόσια ιδρύματα και τα ιδιωτικά ιδρύματα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.»

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

7 Στις 19 Δεκεμβρίου 2003 η Επιτροπή απέστειλε στην Πορτογαλική Δημοκρατία, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 226, πρώτο εδάφιο, ΕΚ, έγγραφο οχλήσεως με το οποίο την καλούσε να εφαρμόσει τις διατάξεις της οδηγίας.

8 Στις 9 Ιουλίου 2004 η Επιτροπή, αφού είχε λάβει γνώση της απαντήσεως της Πορτογαλικής Δημοκρατίας στο εν λόγω έγγραφο, εξέδωσε αιτιολογημένη γνώμη με την οποία καλούσε το εν λόγω κράτος μέλος να λάβει τα αναγκαία μέτρα για να συμμορφωθεί εντός προθεσμίας δύο μηνών από της κοινοποιήσεως της γνώμης αυτής.

9 Στην εν λόγω αιτιολογημένη γνώμη η Επιτροπή εξέφραζε, σε σχέση με το νομοθετικό διάταγμα, την άποψη ότι η Πορτογαλική Δημοκρατία δεν είχε λάβει τα αναγκαία μέτρα για τη μεταφορά των άρθρων 1 έως 5 της οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη.

10 Επειδή η Πορτογαλική Δημοκρατία παρέλειψε να απαντήσει στην εν λόγω αιτιολογημένη γνώμη, η Επιτροπή αποφάσισε να ασκήσει την υπό κρίση προσφυγή.

Επί της προσφυγής

Επιχειρήματα των διαδίκων

11 Κατά την Επιτροπή, το άρθρο 6, παράγραφος 3, του νομοθετικού διατάγματος εξαιρεί από την υποχρέωση καταβολής αμοιβής για το δικαίωμα δημόσιου

δανεισμού όλες τις υπηρεσίες της κεντρικής κρατικής διοικήσεως, όλους τους οργανισμούς που ανήκουν στην έμμεση κρατική διοίκηση, όπως είναι οι δημόσιοι οργανισμοί ιδρυματικού ή σωματειακού χαρακτήρα, καθώς και όλες τις αποκεντρωμένες διοικητικές υπηρεσίες και οργανισμούς και τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοικήσεως. Στον κατάλογο αυτόν πρέπει να προστεθούν και όλα τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που ασκούν δραστηριότητα δημόσιου χαρακτήρα, όπως είναι τα διοικητικά νομικά πρόσωπα δημόσιας ωφέλειας και ακόμη και τα ιδιωτικά σχολεία και πανεπιστήμια, καθώς και εν γένει τα ιδιωτικά ιδρύματα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Εν ολίγοις όλα τα ιδρύματα δημόσιου δανεισμού εξαιρούνται από την υποχρέωση καταβολής αμοιβής.

12 Ωστόσο, το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας ορίζει ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να εξαιρούν όλες τις κατηγορίες ιδρυμάτων, όπως προβλέπει το νομοθετικό διάταγμα, αλλά μόνον ορισμένες εξ αυτών. Κατά συνέπεια, η Πορτογαλική Δημοκρατία υπερέβη κατά την Επιτροπή τα όρια που τίθενται από την οδηγία, το συγκεκριμένο δε νομοθετικό διάταγμα αυτομάτως εμποδίζει την εκπλήρωση του σκοπού της οδηγίας, ήτοι τη διασφάλιση της καταβολής εύλογης αμοιβής για τη δημιουργική και καλλιτεχνική εργασία.

13 Επιπλέον η Επιτροπή υπενθυμίζει τον στενό συσχετισμό μεταξύ του δανεισμού έργων από δημόσιες υπηρεσίες ή οργανισμούς και της εκμισθώσεως έργων από εμπορικές επιχειρήσεις. Και στις δύο περιπτώσεις διενεργείται εκμετάλλευση προστατευόμενων έργων. Οι διαφορές ως προς την έννομη προστασία της οποίας απολαύουν τα προστατευόμενα έργα στα κράτη μέλη επηρεάζουν τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και μπορούν να επιφέρουν στρεβλώσεις του ανταγωνισμού. Ο δανεισμός έργων, βιβλίων, φωνογραφημάτων και βιντεογραφημάτων αντιπροσωπεύει έναν αξιόλογο όγκο εργασιών. Όμως τα πρόσωπα που χρησιμοποιούν τα συγκεκριμένα έργα και αντικείμενα δεν τα αγοράζουν, γεγονός που συνεπάγεται διαφυγόντα κέρδη για τους συγγραφείς και τους δημιουργούς.

14 Η Επιτροπή προσθέτει ότι τα κράτη μέλη, προκειμένου να μπορούν να θέτουν δωρεάν στη διάθεση των υπηκόων τους έργα πολιτιστικού χαρακτήρα, υποχρεού-

νται να αμείβουν όλους όσοι συνεισφέρουν στη λειτουργία των βιβλιοθηκών, και ειδικότερα όχι μόνον το προσωπικό, αλλά προπάντων τους συγγραφείς των έργων αυτών. Το να τους παρέχεται αμοιβή ανταποκρίνεται στο κοινό συμφέρον της Κοινότητας.

15 Η Πορτογαλική Δημοκρατία προβάλλει με το υπόμνημα αντικρούσεως ότι το άρθρο 5 της οδηγίας, και ειδικότερα η παράγραφος 3 αυτού, είναι «αποτέλεσμα συμβιβασμού», ασαφές, δύσκολο στην ερμηνεία του και αμφισβητούμενο όσον αφορά την έννοιά του και την έκταση εφαρμογής του. Επιπλέον, η διατύπωση της εν λόγω διατάξεως είναι ηθελημένα απροσδιόριστη και ενδοτική προκειμένου να ληφθεί υπόψη το αντίστοιχο επίπεδο πολιτιστικής αναπτύξεως των διαφόρων κρατών μελών. Περαιτέρω, η οδηγία δεν παρέχει ενδείξεις ως προς την έννοια του εν λόγω άρθρου.

16 Εξάλλου, η Πορτογαλική Δημοκρατία εκτιμά ότι η μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο θέτει πρωτίστως ζήτημα επιλογής των «κατηγοριών ιδρυμάτων» και δευτερευόντως το ζήτημα αν τα πρόσωπα που αποτελούν τους έμμεσους αποδέκτες της οδηγίας έχουν ή όχι τη δυνατότητα, και σε ποιον βαθμό, να επωφεληθούν κατά τρόπο ίδιο ή παρόμοιο από τις διατάξεις της εν λόγω οδηγίας οι οποίες παρέχουν στα κράτη μέλη την εξουσία να προβλέψουν εξαιρέσεις από την υποχρέωση καταβολής της αμοιβής που προβλέπεται για τον δημόσιο δανεισμό από το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας. Το ζήτημα αυτό παραπέμπει στο πρόβλημα της μη εναρμονίσεως της παραγράφου 3 του ίδιου άρθρου με τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως, της αμεροληψίας, της αλληλεγγύης και της κοινωνικής συνοχής. Ωστόσο, η απαλλαγή ορισμένων «κατηγοριών ιδρυμάτων» από την υποχρέωση καταβολής αμοιβής για το δικαίωμα δημόσιου δανεισμού συνεπάγεται ότι οι πορτογάλοι πολίτες δεν έχουν πρόσβαση ούτε απολαμβάνουν τα πνευματικά έργα υπό τους αυτούς όρους. Εκτός αυτού, οι δικαιούχοι δικαιωμάτων πρέπει να έχουν καταρχήν αποκτήσει επαρκές εισόδημα στο πλαίσιο της ασκήσεως των δικαιωμάτων τους αναπαραγωγής και διανομής.

17 Περαιτέρω, η Πορτογαλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι οι δραστηριότητες δημόσιου δανεισμού έχουν περιθωριακή σημασία, δεδομένου ότι η οικεία αγορά περιορίζεται στην εθνική επικράτεια και είναι ασήμαντη από οικονομικής απόψεως, με αποτέλεσμα η κατάσταση αυτή να μην μπορεί να θίξει την εσωτερική αγορά. Μπορεί συνεπώς να θεωρηθεί ότι οι στόχοι της πολιτιστικής αναπτύξεως έχουν μεγαλύτερη σημασία από τα μειονεκτήματα για την εσωτερική αγορά. Για τον λόγο αυτόν, η άρση των συγκεκριμένων μειονεκτημάτων αντιβαίνει προς την αρχή της αναλογικότητας.

18 Τέλος, το εν λόγω κράτος μέλος προβάλλει ότι, ενόψει των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων και των διαφορετικών επιπέδων αναπτύξεως των κρατών μελών, η θέσπιση ενός νέου καθεστώτος δημόσιου δανεισμού και η ενσωμάτωσή του στις εσωτερικές έννομες τάξεις πρέπει, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, να παραμείνουν υπό την αρμοδιότητα των εν λόγω κρατών.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

19 Καταρχάς, η διαφορά μεταξύ της Επιτροπής και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας έχει ως μοναδικό αντικείμενο το ζήτημα του καθορισμού της εκτάσεως εφαρμογής της διατάξεως του άρθρου 5, παράγραφος 3, της οδηγίας, βάσει της οποίας τα κράτη μέλη μπορούν να απαλλάσσουν «ορισμένες κατηγορίες ιδρυμάτων» από την καταβολή της αμοιβής που προβλέπεται στην παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου.

20 Κατά πάγια νομολογία, για την ερμηνεία διατάξεως του κοινοτικού δικαίου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο

εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος (βλ. ιδίως αποφάσεις της 18ης Μαΐου 2000, C-301/98, KVS International, Συλλογή 2000, σ. I-3583, σκέψη 21, και της 19ης Σεπτεμβρίου 2000, C-156/98, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-6857, σκέψη 50).

21 Όσον αφορά καταρχάς το περιεχόμενο του άρθρου 5, παράγραφος 3, της οδηγίας, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι αφορά «ορισμένες κατηγορίες ιδρυμάτων». Εξ αυτού συνάγεται σαφώς ότι ο νομοθέτης δεν θέλησε να επιτρέψει στα κράτη μέλη να απαλλάξουν όλες τις κατηγορίες ιδρυμάτων από την υποχρέωση καταβολής της αμοιβής που προβλέπεται στην παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου.

22 Περαιτέρω, το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας επιτρέπει στα κράτη μέλη να παρεκκλίνουν, όσον αφορά τον δημόσιο δανεισμό, από τη γενική υποχρέωση καταβολής αμοιβής στους δημιουργούς που προβλέπεται στην παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου. Κατά πάγια όμως νομολογία, οι διατάξεις μιας οδηγίας που παρεκκλίνουν από μια γενική αρχή την οποία καθιερώνει η ίδια αυτή οδηγία πρέπει να ερμηνεύονται στενά (απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, C-476/01, Kapper, Συλλογή 2004, σ. I-5205, σκέψη 72).

23 Επιπροσθέτως, το ίδιο αυτό άρθρο 5, παράγραφος 3, δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιτρέπει την πλήρη παρέκκλιση από την εν λόγω υποχρέωση καταβολής αμοιβής, εφόσον μια τέτοια ερμηνεία θα είχε ως αποτέλεσμα να καταστήσει κενή περιεχομένου την παράγραφο 1 του εν λόγω άρθρου, αφαιρώντας της με τον τρόπο αυτόν κάθε πρακτική αποτελεσματικότητα.

24 Τέλος, σύμφωνα με τον βασικό σκοπό της οδηγίας, όπως αυτός συνάγεται ακριβέστερα από την έβδομη αιτιολογική σκέψη αυτής, η οδηγία αποβλέπει κυρίως

στη διασφάλιση της δυνατότητας των δημιουργών, καλλιτεχνών ερμηνευτών και εκτελεστών να αποκτούν επαρκές εισόδημα και να αποσβένουν τις ιδιαίτερα υψηλές και ριψοκίνδυνες επενδύσεις που απαιτούνται ιδίως για την παραγωγή φωνογραφημάτων και ταινιών (απόφαση της 28ης Απριλίου 1998, C-200/96, Metronome Musik, Συλλογή 1998, σ. I-1953, σκέψη 22).

25 Ως εκ τούτου, η απαλλαγή όλων των κατηγοριών ιδρυμάτων που προβαίνουν σε αυτού του είδους τον δανεισμό από την υποχρέωση την οποία θεσπίζει το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας θα στερούσε τους δημιουργούς από μια αμοιβή που θα μπορούσε να αποσβέσει τις επενδύσεις τους, γεγονός που θα είχε ασφαλώς επιπτώσεις στη δραστηριότητα δημιουργίας νέων έργων (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Metronome Musik, σκέψη 24). Υπό τις συνθήκες αυτές, μεταφορά της οδηγίας συνεπαγόμενη τέτοια απαλλαγή όλων των κατηγοριών ιδρυμάτων θα αντέβαινε ευθέως προς τον σκοπό της οδηγίας αυτής.

26 Η Πορτογαλική Δημοκρατία στην πραγματικότητα δεν αμφισβητεί ότι η μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, όπως προκύπτει από το νομοθετικό διάταγμα, οδηγεί κατ' αποτέλεσμα στην απαλλαγή όλων των κατηγοριών ιδρυμάτων που απαριθμούνται στη σκέψη 11 της παρούσας αποφάσεως.

27 Υπό τις συνθήκες αυτές, μπορεί να γίνει δεκτό ότι η πορτογαλική ρύθμιση έχει ως συνέπεια την απαλλαγή όλων των κατηγοριών ιδρυμάτων δημόσιου δανεισμού από την υποχρέωση καταβολής της προβλεπόμενης στο άρθρο 5, παράγραφος 1, αμοιβής.

28 Προς δικαιολόγηση ενός τέτοιου μέτρου το εν λόγω κράτος μέλος προβάλλει διάφορα επιχειρήματα, εκ των οποίων όμως κανένα δεν μπορεί να θεωρηθεί ως εύστοχο.

29 Πρώτον, η Πορτογαλική Δημοκρατία ισχυρίζεται ότι η αγορά του δημόσιου δανεισμού έχει κατ' ουσίαν εθνική έκταση και η οικονομική της σημασία είναι ελάχιστη. Επομένως η συγκεκριμένη κατάσταση δεν μπορεί να παραβλάψει την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και, βάσει της αρχής της επικουρικότητας, η δραστηριότητα του δημόσιου δανεισμού πρέπει να παραμείνει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών.

30 Εντούτοις, αν υποτεθεί ότι το εν λόγω κράτος μέλος επιδιώκει με τον τρόπο αυτόν να αμφισβητήσει το κύρος της οδηγίας, πρέπει να υπομνησθεί ότι, μετά την πάροδο της προθεσμίας που προβλέπεται στο άρθρο 230 ΕΚ, δεν μπορεί να αμφισβητήσει τη νομιμότητα μιας πράξεως που θεσπίστηκε από τον κοινοτικό νομοθέτη και κατέστη απρόσβλητη έναντι του κράτους αυτού. Ειδικότερα, κατά πάγια νομολογία, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να επικαλεστεί την έλλειψη νομιμότητας μιας οδηγίας ή μιας αποφάσεως της οποίας είναι αποδέκτης ως μέσο άμυνας κατά προσφυγής λόγω παραβάσεως η οποία στηρίζεται στο ότι η συγκεκριμένη απόφαση δεν εκτελέστηκε ή στο ότι η συγκεκριμένη οδηγία αγνοήθηκε (βλ. ιδίως αποφάσεις της 27ης Οκτωβρίου 1992, C-74/91, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1992, σ. I-5437, σκέψη 10, της 25ης Απριλίου 2002, C-154/00, Επιτροπή κατά Ελλάδας, Συλλογή 2002, σ. I-3879, σκέψη 28, και της 29ης Απριλίου 2004, C-194/01, Επιτροπή κατά Αυστρίας, Συλλογή 2004, σ. I-4579, σκέψη 41).

31 Εν πάση περιπτώσει, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, όπως τα άλλα δικαιώματα βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας, τα αποκλειστικά δικαιώματα που απορρέουν από την πνευματική και καλλιτεχνική ιδιοκτησία είναι ικανά να επηρεάσουν το εμπόριο προϊόντων και υπηρεσιών καθώς και τις σχέσεις ανταγωνισμού στο εσωτερικό της Κοινότητας. Για τον λόγο αυτό, τα συγκεκριμένα δικαιώματα, μολονότι διέπονται από τις εθνικές νομοθεσίες, υπόκεινται στις επιταγές της Συνθήκης ΕΚ και εμπίπτουν, επομένως, στο πεδίο εφαρμογής της (απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 1993, C-92/92 και C-326/92, Phil Collins κ.λπ., Συλλογή 1993, σ. I-5145, σκέψη 22).

32 Επομένως, αντίθετα προς τα όσα υποστηρίζει η Πορτογαλική Κυβέρνηση, οι διαφορές όσον αφορά την έννομη προστασία των έργων πολιτιστικού χαρακτήρα στα κράτη μέλη ως προς τον τομέα του δημόσιου δανεισμού μπορούν να

παραβλάψουν την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς της Κοινότητας και να προκαλέσουν στρεβλώσεις του ανταγωνισμού.

33 Δεύτερον, το εν λόγω κράτος μέλος προβάλλει ότι οι κάτοχοι δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας καταρχήν έχουν ήδη λάβει αμοιβή βάσει των δικαιωμάτων αναπαραγωγής και διανομής των έργων τους.

34 Εντούτοις, οι πράξεις εκμεταλλεύσεως του προστατευόμενου έργου, όπως είναι ο δημόσιος δανεισμός, είναι διαφορετικής φύσεως από την πώληση ή οποιαδήποτε άλλη νόμιμη πράξη διανομής. Ειδικότερα, το δικαίωμα δανεισμού εξακολουθεί να συγκαταλέγεται στα προνόμια του δημιουργού ανεξαρτήτως της πωλήσεως του υλικού φορέα που περιέχει το έργο. Επιπλέον, το δικαίωμα δανεισμού δεν αναλώνεται με την πώληση ή με οποιαδήποτε άλλη πράξη διαδόσεως, ενώ το δικαίωμα διαδόσεως αναλώνεται ακριβώς μόνο σε περίπτωση πρώτης πωλήσεως εντός της Κοινότητας από τον δικαιούχο ή με τη συναίνεσή του (βλ., υπό την έννοια αυτή, προαναφερθείσα απόφαση Metronome Musik, σκέψεις 18 και 19).

35 Τρίτον, η Πορτογαλική Δημοκρατία προβάλλει ότι το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας είναι διατυπωμένο κατά τρόπο απροσδιόριστο και ενδοτικό προκειμένου να λαμβάνεται υπόψη η πολιτιστική ανάπτυξη του κάθε κράτους μέλους και ότι η έκφραση «ορισμένες κατηγορίες ιδρυμάτων» χρήζει μιας διαβαθμισμένης ερμηνείας.

36 Ωστόσο, το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας δεν μπορεί, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 22 της παρούσας αποφάσεως, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιτρέπει την πλήρη παρέκκλιση από την υποχρέωση καταβολής αμοιβής που θεσπίζεται με την παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου.

37 Τέταρτον, η Πορτογαλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας δεν εναρμονίζεται με τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως, της αμεροληψίας, της αλληλεγγύης και της κοινωνικής συνοχής. Ειδικότερα, το να απαλλάσσονται μόνον ορισμένες «κατηγορίες ιδρυμάτων» από την εν λόγω υποχρέωση καταβολής αμοιβής θα σήμαινε ότι οι πορτογάλοι πολίτες δεν θα είχαν πρόσβαση ούτε θα απολάμβαναν τα πνευματικά έργα υπό τους αυτούς όρους.

38 Συναφώς, η προβλεπόμενη στο άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας εξαίρεση ορισμένων ιδρυμάτων δημόσιου δανεισμού από την υποχρέωση καταβολής της αμοιβής που αναφέρεται στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού επιτρέπει στα κράτη μέλη, αναθέτοντας σε αυτά την επιλογή των ιδρυμάτων που θα υπαχθούν στην εν λόγω εξαίρεση, να διατηρήσουν ένα περιθώριο εκτιμήσεως προκειμένου να επιλέξουν, μεταξύ των ενδιαφερομένων κατηγοριών κοινού, εκείνες για τις οποίες μια τέτοια εξαίρεση θα είναι πλέον πρόσφορη για να προαγάγει την πρόσβαση στα πνευματικά έργα, διαφυλάσσοντας ταυτόχρονα τα θεμελιώδη δικαιώματα και ιδίως το δικαίωμα του ατόμου να μην υφίσταται δυσμενείς διακρίσεις.

39 Περαιτέρω, όταν σε μια οδηγία δεν έχουν τεθεί αρκούντως σαφή κοινοτικά κριτήρια για τον προσδιορισμό των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτήν, εναπόκειται στα κράτη μέλη να καθορίσουν στο έδαφός τους τα πλέον κατάλληλα κριτήρια προκειμένου να διασφαλίσουν, εντός των ορίων που επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο και ιδίως η οικεία οδηγία, την τήρηση της οδηγίας αυτής (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 6ης Φεβρουαρίου 2003, C-245/00, SENA, Συλλογή 2003, σ. I-1251, σκέψη 34, και της 16ης Οκτωβρίου 2003, C-433/02, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 2003, σ. I-12191, σκέψη 19).

40 Έχει κριθεί συναφώς ότι το άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας επιτρέπει στα κράτη μέλη, χωρίς όμως να τα υποχρεώνει, να προβλέπουν την απαλλαγή ορισμένων κατηγοριών ιδρυμάτων. Επομένως, αν λόγω των περιστάσεων που

επικρατούν σε ένα κράτος μέλος δεν είναι δυνατός ο καθορισμός των κατάλληλων κριτηρίων για την πρόσφορη διάκριση μεταξύ των κατηγοριών ιδρυμάτων, θα πρέπει να υποχρεωθούν όλα τα ενδιαφερόμενα ιδρύματα να καταβάλλουν την αμοιβή που προβλέπεται στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού (προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψη 20).

41 Υπό τις συνθήκες αυτές, η προσφυγή της Επιτροπής πρέπει να κριθεί ως βάσιμη.

42 Πρέπει κατά συνέπεια να αναγνωριστεί ότι η Πορτογαλική Δημοκρατία, απαλλάσσοντας όλες τις κατηγορίες ιδρυμάτων δημόσιου δανεισμού από την υποχρέωση καταβολής της αμοιβής που οφείλεται στους δημιουργούς για τον δημόσιο δανεισμό, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 1 και 5 της οδηγίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

43 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε την καταδίκη της Πορτογαλικής Δημοκρατίας και η τελευταία ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφασίζει:

1) **Η Πορτογαλική Δημοκρατία, απαλλάσσοντας όλες τις κατηγορίες ιδρυμάτων δημόσιου δανεισμού από την υποχρέωση καταβολής της αμοιβής που οφείλεται στους δημιουργούς για τον δημόσιο δανεισμό, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 1 και 5 της οδηγίας 92/100/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 1992, σχετικά με το δικαίωμα εκμίσθωσης, το δικαίωμα δανεισμού και ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς την πνευματική ιδιοκτησία στον τομέα των προϊόντων της διανοίας.**

2) **Καταδικάζει την Πορτογαλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

(υπογραφές)